

Republika Hrvatska i kriteriji iz Maastrichta

Kevrić, Mario

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **The Polytechnic of Rijeka / Veleučilište u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:125:021915>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-03**

Repository / Repozitorij:

[Polytechnic of Rijeka Digital Repository - DR PolyRi](#)

VELEUČILIŠTE U RIJECI

Mario Kevrić

REPUBLIKA HRVATSKA I KRITERIJI IZ MAASTRICHTA (specijalistički završni rad)

Rijeka, rujan 2018.

VELEUČILIŠTE U RIJECI
Poslovni odjel
Specijalistički diplomski stručni studij Poduzetništvo

REPUBLIKA HRVATSKA I KRITERIJI IZ MAASTRICHTA
(specijalistički završni rad)

MENTOR

mr. sc. Denis Buterin, predavač

STUDENT

Mario Kevrić

MBS: 2423000169/16

Rijeka, rujan 2018.

VELEUČILIŠTE U RIJECI

Poslovni odjel

Rijeka, 10.03.2018.

ZADATAK
za specijalistički završni rad

Pristupniku Mariu Kevriću

MBS: 2423000169/16

Studentu specijalističkog studija Poduzetništvo izdaje se zadatak završni rad – tema specijalističkog završnog rada pod nazivom:

Republika Hrvatska i kriteriji iz Maastrichta

Sadržaj zadatka:

Sustavno istražiti i prikazati četiri kriterija iz Maastrichta. Analizirati stanje hrvatskog gospodarstva. Posebnu pozornost posvetiti državnim financijama Republike Hrvatske. Temeljem provedenog istraživanja utvrditi zadovoljava li Hrvatska navedene kriterije te kada se može očekivati njihovo potpuno ispunjenje. Rezultate istraživanja sustavno prikazati u zaključku.

Rad obraditi sukladno odredbama Pravilnika o završnom radu Veleučilišta u Rijeci.

Zadano: 10.3.2018.

Predati do: 15.11.2018.

Mentor:

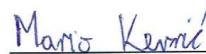
Mr.sc. Denis Buterin

Pročelnik odjela:

Mr.sc. Marino Golob

Zadatak primio dana: 10.3.2018.

Mario Kevrić

Dostavlja se:

- mentoru
- pristupniku

IZJAVA

Izjavljujem da sam specijalistički završni rad pod naslovom "Republika Hrvatska i kriteriji iz Maastrichta" izradio samostalno pod nadzorom i uz stručnu pomoć mentora mr. sc. Denisa Buterina.

Mario Kevrić

Mario Kevrić
(potpis studenta)

SAŽETAK

Cilj ovog završnog rada je analizirati zadovoljava li Republika Hrvatska kriterije iz Maastrichta. Četiri su kriterija, stabilnost cijena, državne financije, stabilnost tečaja i stabilnost dugoročnih kamatnih stopa. Te kriterije moraju zadovoljiti države koje žele uvesti euro kao svoju službenu valutu. Hrvatska se u svom pristupnom ugovoru za ulazak u Europsku uniju obvezala da će uvesti euro kao svoju službenu valutu. Da bi došao do zaključka ispunjava li Hrvatska kriterije iz Maastrichta u ovom završnom radu analiziraju se financijski podaci i karakteristike hrvatskog gospodarstva od 2008. do 2017. godine. Dobiveni gospodarski rezultati uspoređuju se sa kriterijima iz Maastrichta.

Ključne riječi: kriteriji, deficit, javni dug, euro

SADRŽAJ

Stranica

1.	UVOD	7
2.	ČETIRI KRITERIJA IZ MAASTRICHTA	2
2.1.	STABILNOST CIJENA	3
2.2.	DRŽAVNE FINACIJE	4
2.3.	STABILNOST TEČAJA	5
2.4.	DUGOROČNE KAMATNE STOPE	6
3.	STANJE HRVATSKOG GOSPODARSTVA OD 2008. DO 2017. GODINE.....	7
3.1.	BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	7
3.2.	ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST.....	10
3.3.	INOZEMNI DUG	17
3.4.	UVOZ I IZVOZ.....	21
4.	DRŽAVNE FINACIJE	29
4.1.	DEFICIT I JAVNI DUG DO 2017.....	29
4.2.	EUROPSKA PRORAČUNSKA PRAVILA.....	33
4.3.	ISPUNJENJE KRITERIJA IZ MAASTRICHTA	36
5.	ZAKLJUČAK	42
	LITERATURA.....	43
	POPIS KRATICA.....	45
	POPIS PRILOGA.....	46

1. UVOD

Republika Hrvatska je postala neovisna i demokratska država u lipnju 1991. godine izlaskom iz Jugoslavije. Sa stjecanjem neovisnosti Hrvatska je postala monetarno suverena država sa svojom središnjom bankom i svojom valutom. Tada je Hrvatska zamijenila jugoslavenski dinar sa hrvatskim dinarom koji je postao službena valuta odnosno sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj. U svibnju 1994. godine Republika Hrvatska je zamijenila hrvatski dinar sa hrvatskom kunom koja je postala službena valuta u Hrvatskoj. Hrvatska kuna je ostala službena valuta sve do današnjih dana.

S obzirom da je Republika Hrvatska 2013. godine postala punopravna članica Europske Unije i da želi postati članica eurozone tj. uvesti euro kao svoju službenu valutu, cilj ovog specijalističkog završnog rada je analizirati zadovoljava li Republika Hrvatska kriterije iz Maastrichta koje moraju zadovoljiti sve države koje žele uvesti euro kao svoju službenu valutu.

Ovaj specijalistički završni rad sastoji se od pet glavnih cjelina. Prvi dio se sastoji od uvoda koji opisuje cilj ovoga završnog rada. U drugome dijelu se navode i opisuju kriteriji iz Maastrichta. Treći dio opisuje stanje u hrvatskom gospodarstvu od 2008. godine do 2017. godine. U četvrtom dijelu analiziraju se hrvatske državne financije. U zaključku se daje završni osvrt na analizu rezultata iz ovog specijalističkog završnog rada.

U ovome radu korištene su metode analize, deskripcije, usporedbe ili komparacije. Korišteni su financijski podaci koji su javni i dostupni svima. Podaci su analizirani primjenom statističkih metoda.

2. ČETIRI KRITERIJA IZ MAASTRICHTA

Ugovor iz Maastrichta, čiji je službeni naziv Ugovor o Europskoj uniji, označio je »novu fazu u procesu stvaranja sve tješnje povezane unije među narodima Europe«. Njime su postavljeni temelji za uvođenje jedinstvene valute, eura, i znatno je proširena suradnja među europskim državama u više novih područja. (Europska središnja banka, 2018.)

Ugovorom iz Maastrichta omogućeno je uvođenje jedinstvene europske valute, eura. Time je okrunjeno nekoliko desetljeća rasprave o povećanju ekonomske suradnje u Europi. Ugovorom je osnovana i Europska središnja banka (ESB) te Europski sustav središnjih banaka, a u njemu su opisani i njihovi ciljevi. Glavni je cilj ESB-a održati stabilnost cijena, odnosno zaštititi vrijednost eura.

Europska komisija prva je iznijela zamisao o jedinstvenoj europskoj valuti ranih 60-ih godina 20. stoljeća. Međutim, taj je projekt obustavljen zbog nestabilnih ekonomskih uvjeta u 70-im godinama. (Europska središnja banka, 2018.)

Europski su čelnici ponovno počeli razmatrati zamisao o jedinstvenoj valuti 1986., a 1989. su se odlučili za prijelaz u tri faze. Te su faze službeno određene u Ugovoru iz Maastrichta:

- **1. faza** (od 1. srpnja 1990. do 31. prosinca 1993.): uvođenje slobodnog kretanja kapitala među državama članicama
- **2. faza** (od 1. siječnja 1994. do 31. prosinca 1998.): unaprjeđenje suradnje među nacionalnim središnjim bankama i povećanje usklađenosti ekonomskih politika država članica
- **3. faza** (od 1. siječnja 1999. do danas): postupno uvođenje eura i provedba jedinstvene monetarne politike, za što je zadužen ESB.

Kriteriji konvergencije ili, kako se još nazivaju, kriteriji iz Maastrichta kriteriji su koje moraju zadovoljiti zemlje članice EU kako bi ušle u treću fazu Ekonomske i monetarne unije

(Economic and Monetary Union, EMU) i uvele euro. Ti su kriteriji razrađeni na osnovi odredbi članka 121(1) Ugovora o Europskoj uniji (Ugovor). (Kesner-Škreb, 2006., 407.)

Postoji ukupno pet ekonomskih kriterija iz Maastrichta. No, formalno, u članku 121. Ugovora o Europskoj uniji spominju se samo četiri kriterija: stabilnost cijena, državne financije, stabilnost tečaja i dugoročne kamatne stope. Objašnjenje razlike leži u tome što kriterij državnih financija u sebi sadrži dva potkriterija: manjak proračuna i javni dug. (Kesner-Škreb, 2006., 407.)

Dakle, one zemlje članice koje se spremaju uvesti euro moraju zadovoljiti sva četiri sljedeća kriterija:

1. Stabilnost cijena
2. Državne financije
3. Stabilnost tečaja
4. Dugoročne kamatne stope

2.1. STABILNOST CIJENA

Prvi kriterij, postizanje visoke stabilnosti cijena, ujedno je cilj središnjih banaka uopće, i to ne samo unutar EU. Pozadinski razlog opredjeljenja središnjih banaka za održavanje niske i stabilne inflacije može se pronaći u danas općeprihvaćenoj tvrdnji da niska i stabilna inflacija najbolje pogoduje jačanju gospodarske aktivnosti i rastu životnog standarda.

Postignuće visoke razine stabilnosti cijena definirano je, člankom 121. pod 1) Ugovora iz Maastrichta, kroz nisku stopu inflacije, približnu prosječnoj stopi inflacije tri države članice EU s najnižom stopom inflacije. Ovdje je važno naglasiti da među države s najnižom stopom inflacije (tj. najuspješnije države prema tom kriteriju) ne ulaze nužno one države koje su ostvarile negativnu inflaciju. (Faulend et al., 2005.)

U praksi, stopa inflacije određene zemlje članice ne smije biti veća od 1,5 postotnih poena prosječne stope inflacije za tri zemlje EU s najnižom inflacijom u godini koja prethodi preispitivanju stanja u zemlji članici kandidatkinji za EMU. Stopa inflacije mjeri se indeksom potrošačkih cijena. (Kesner-Škreb, 2006., 407.)

Spomenuto je da se za mjerenje inflacije koriste indeksi potrošačkih cijena. Oni pokazuju promjene u razini cijena dobara i usluga koje tijekom vremena nabavlja, koristi ili plaća promatrano stanovništvo pojedine zemlje radi potrošnje. Ujedno, ti indeksi omogućavaju usporedbu troška tržišne košarice dobara i usluga između dva vremenska razdoblja. Za praćenje inflacijskog procesa najvažnije je pratiti cijene u trenutku donošenja odluke o kupnji nekog proizvoda, a ne u trenutku plaćanja, isporuke ili u razdoblju korištenja dotičnog proizvoda. Također je prikladno pratiti cijene proizvoda koji se nalaze na tržištu i snimiti tržišne cijene tih proizvoda, koje uključuju sve poreze koje plaća potrošač i sve subvencije koje su uključene u cijenu proizvoda. (Faulend et al., 2005.)

Da bi održala visoku stabilnost cijena Europska središnja banka je odredila da godišnja stopa inflacije treba biti ispod, ali blizu 2% u srednjoročnom razdoblju mjerena indeksom potrošačkih cijena. Prema podacima državnog zavoda za statistiku godišnja stopa inflacije u Republici Hrvatskoj za 2017. godinu iznosi 1.2% što znači da je Hrvatska trenutno unutar postavljenih granica inflacije.

2.2. DRŽAVNE FINACIJE

U monetarnoj uniji, tj. u situaciji u kojoj država praktički nema utjecaja na monetarnu politiku niti se može koristiti politikom tečaja, fiskalna je politika zapravo jedini instrument kojim se može služiti u vođenju ekonomske politike, a u svrhu održavanja makroekonomske ravnoteže. Drugim riječima, fiskalna je politika jedini alat kojim se može u kratkom roku djelovati protuciklički. To prilično opterećuje samu fiskalnu politiku, a samim time podiže važnost fiskalnih kriterija i vođenja zdrave fiskalne politike. (Faulend et al., 2005.)

U praksi, Komisija Europske unije pri izradi godišnjih preporuka koje upućuje Vijeću ministara financija ispituje proračunsku disciplinu na temelju sljedećih dvaju kriterija.

Deficit proračuna opće države: udio proračunskog deficita opće države u bruto domaćem proizvodu (BDP) ne smije prelaziti 3% na kraju prethodne financijske godine. Ako nije tako, dopušta se da deficit privremeno bude iznad (ali još uvijek blizu) razine od 3%.

Državni dug: udio bruto duga opće države u BDP-u ne smije prijeći 60% na kraju prethodne financijske godine. Ako nije tako, udio mora pokazivati tendenciju značajnog smanjivanja i mora se zadovoljavajućom dinamikom približavati referentnoj vrijednosti. (Kesner-Škreb, 2006., 407.)

2.3. STABILNOST TEČAJA

Ugovorom je određeno: “Održavanje normalnih fluktuacija u granicama određenim Tečajnim mehanizmom Europskog monetarnog sustava, tijekom najmanje dvije godine, bez devalvacije u odnosu na bilo koju valutu zemlje članice.”

Zemlja članica mora sudjelovati u Tečajnome mehanizmu (Exchange-rate mechanism, ERM) Europskoga monetarnog sustava (European Monetary System, EMS) neprekidno tijekom dvije godine prije godine u kojoj se preispituje stanje. To znači da se fluktuacije tečaja između eura i valuta članica moraju kretati u dogovorenim granicama. Osim toga, u istom razdoblju zemlja članica ne smije devalvirati svoju valutu. Nakon prelaska u treću fazu EMU-a i nakon prihvatanja eura, Europski monetarni sustav zamjenjuje se novim Tečajnim mehanizmom (ERM II).

Da objasnimo ovo posljednje. Europski monetarni sustav utvrđen je 1979. godine kao dogovor kojim su zemlje članice vezale svoje valute kako bi spriječile njihove velike fluktuacije, ostvarile monetarnu stabilnost te se pripremile za uvođenje zajedničke valute. Godine 1999. Europski monetarni sustav zamijenjen je s ERM II, a euro postaje sidro za

zemlje koje u njemu sudjeluju. To su zemlje članice EU koje još nisu prihvatile euro, te dvije godine prije pristupanja eurozoni moraju sudjelovati u ERM II. (Kesner-Škreb, 2006., 407.)

2.4. DUGOROČNE KAMATNE STOPE

U Ugovoru se navodi: “Postojanost konvergencije koju ostvari zemlja članica (...) izražava se pomoću razina dugoročne kamatne stope.”

Nominalna dugoročna kamatna stopa (na državne obveznice ili slične vrijednosnice) u praksi ne smije za više od dva postotna poena prijeći odgovarajuću kamatnu stopu u (najviše) tri zemlje članice s najnižom inflacijom (riječ je o istim zemljama koje su navedene i u kriteriju o stabilnosti cijena). Razdoblje razmatranja je godina prije početka preispitivanja stanja u određenoj zemlji članici kandidatkinji za EMU. (Kesner-Škreb, 2006., 407.)

Znači da bi zemlja mogla usvojiti euro kao svoju valutu mora zadovoljiti sljedećih 5 kriterija:

- Stabilnost cijena: stopa inflacije ne smije biti viša od 1,5 posto od prosječne stope inflacije tri zemlje članice s najnižom inflacijom u prethodnoj godini
- Proračunski manjak: u pravilu mora biti manji od 3% bruto domaćeg proizvoda
- Dug: javni dug ne smije premašiti 60% BDP-a, ali zemlji s većim javnim dugom bit će dopušteno usvojiti euro ako je uočljiv trend dugotrajnog smanjivanja javnog duga
- Kamate: dugoročne kamate ne smiju premašiti 2% kamatne stope tri zemlje članice s najnižom inflacijom u prethodnoj godini
- Stabilnost tečaja: tečaj domaće valute mora ostati unutar unaprijed ostavljenih margina fluktuacije najmanje dvije godine.

3. STANJE HRVATSKOG GOSPODARSTVA OD 2008. DO 2017. GODINE

Tijekom 2008. godine cijeli svijet je zahvatila globalna gospodarska kriza. Nedugo nakon globalne gospodarske krize Hrvatska je 2013. godine postala punopravna članica Europske unije obvezavši se ugovorom da će uvesti euro kao svoju službenu valutu. Prije nego uvede euro kao svoju službenu valutu Hrvatska mora zadovoljiti određene kriterije vezane uz gospodarstvo. Iz tog razloga u ovom poglavlju će se analizirati ključni gospodarski pokazatelji kao što su BDP, uvoz, izvoz, zaposlenost, nezaposlenost i inozemni dug da bi saznali kakav je učinak imala globalna gospodarska kriza na hrvatsko gospodarstvo.

3.1. BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

Bruto domaći proizvod je ukupna vrijednost svih proizvoda i usluga raspoloživih za finalnu potrošnju koja se proizvedu na području jedne zemlje u određenom vremenskom razdoblju, neovisno o tome da li dohodak od tih proizvoda i usluga stječu rezidenti ili nerezidenti. BDP ili GDP (eng. gross domestic product) se obično gleda na razini jedne godine. (Samuelson, Nordhaus, 2000, Economics)

Tablica 1: Kretanje hrvatskog bruto domaćeg proizvoda 2008.-2017.

Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
BDP (u mil. HRK)	347.685	330.966	328.041	332.587	330.456	331.374	331.266	338.975	349.410	363.310
BDP (u mil. EUR)	48.135	45.093	45.022	44.737	43.959	43.754	43.416	44.546	46.406	48.700
BDP po stanovniku (u EUR)	10.856	10.181	10.191	10.453	10.300	10.281	10.245	10.596	11.118	11.806
BDP realna godišnja stopa rasta (u %)	2,1	-7,4	-1,7	-0,3	-2,2	-0,6	-0,1	2,3	3,2	2,8

Izvor: (HNB, 2018. a)

Iz tablice 1 vidljivo je da je hrvatski BDP od 2009. godine do 2015. godine bio manji od početnog BDP iz 2008. godine, što znači da je hrvatsko gospodarstvo bilo u recesiji sedam godina. Tek u 2016. godini je zabilježen veći BDP od početne 2008. godine. Najveći BDP je zabilježen u 2017. godini a najmanji u 2010. godini.

Tablica 2 : Bazni indeksi za bruto domaći proizvod 2008.-2017.

Godina	BDP (u mil. HRK)	Indeks (BDP 2008.=100)
2008.	347.685	100
2009.	330.996	95,20
2010.	328.041	94,35
2011.	332.587	95,65
2012.	330.456	95,05
2013.	331.374	95,31
2014.	331.266	95,28
2015.	338.975	97,50
2016.	349.410	100,50
2017.	363.310	104,50

Izvor: (HNB, 2018. a, obrada autora)

U nastavku će biti izračunati bazni indeksi za bruto domaći proizvod u razdoblju od 2008.-2017. uz bazni BDP iz 2008. godine.

$$I = \frac{Y_i}{Y_B} \cdot 100$$

$$I = \frac{347685}{347685} \cdot 100 = 100$$

$$I = \frac{330996}{347685} \cdot 100 = 95,20$$

$$I = \frac{328041}{347685} \cdot 100 = 94,35$$

$$I = \frac{332587}{347685} \cdot 100 = 95,65$$

$$I = \frac{330456}{347685} \cdot 100 = 95,05$$

$$I = \frac{331374}{347685} \cdot 100 = 95,31$$

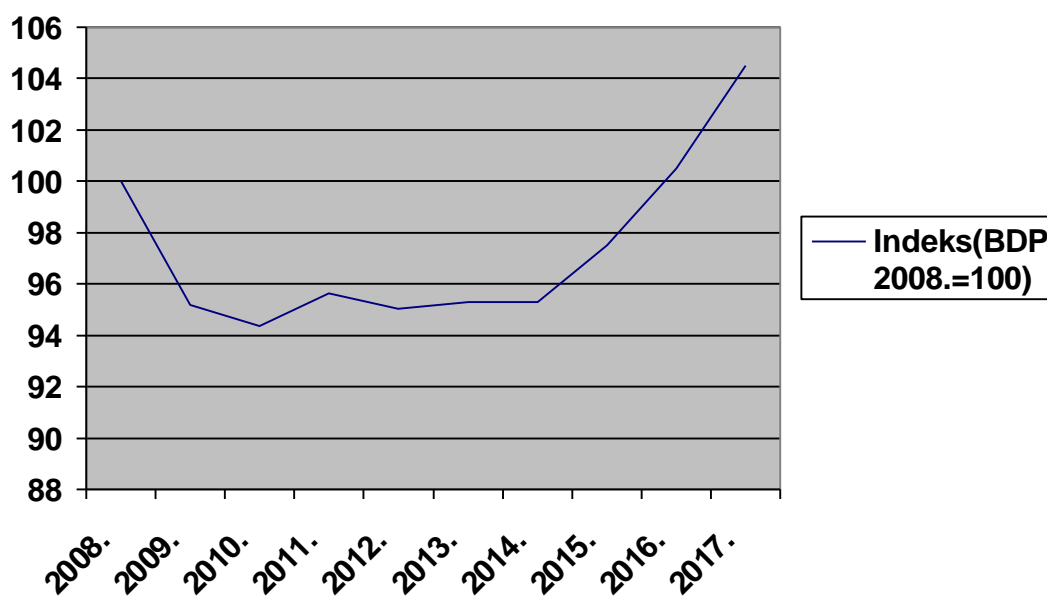
$$I = \frac{331266}{347685} \cdot 100 = 95,28$$

$$I = \frac{338975}{347685} \cdot 100 = 97,50$$

$$I = \frac{349410}{347685} \cdot 100 = 100,50$$

$$I = \frac{363310}{347685} \cdot 100 = 104,50$$

Grafikon 1: Bazni indeksi za hrvatski bruto domaći proizvod 2008.-2017.

Izvor: (HNB, 2018. a, obrada autora)

U nastavku će biti izračunata postotna promjena indeksa po godinama u odnosu na početnu 2008. godinu.

$$St = I - 100$$

$$St = 95,2 - 100 = - 4,8$$

$$St = 94,35 - 100 = - 5,65$$

$$St = 95,65 - 100 = - 4,35$$

$$St = 95,05 - 100 = - 4,95$$

$$St = 95,31 - 100 = - 4,69$$

$$St = 95,28 - 100 = - 4,72$$

$$St = 97,50 - 100 = - 2,50$$

$$St = 100,50 - 100 = 0,50$$

$$St = 104,50 - 100 = 4,50$$

Na temelju grafičkog prikaza odnosno baznih indeksa vidljivo je da je bruto domaći proizvod najmanji u 2010. kada je BDP pao za 5,65% u odnosu na početni BDP iz 2008. godine. Također je vidljivo da je BDP u 2017. bio najveći u odnosu na ostale godine, veći za 4,50% u odnosu na BDP iz 2008. godine.

3.2. ZAPOSLENOST I NEZAPOSLENOST

Zaposleni su sve osobe koje su zasnovale radni odnos s poslodavcem, na određeno ili neodređeno vrijeme, neovisno o duljini radnog vremena i vlasništvu pravne osobe. U zaposlene uključujemo pripravnike (vježbenike), osobe na porodnom dopustu, bolovanju i osobe koje su iz bilo kojeg razloga odsutne s posla do prekida radnog odnosa. U zaposlene pripadaju i osobe koje rade u vlastitom trgovačkom društvu, poduzeću, obrtu ili slobodnoj profesiji. (Državni zavod za statistiku, 2003. a)

Radno sposobno stanovništvo čine osobe starije od navršenih 15 godina. Zaposlenici su osobe koje rade za poslodavca u državnom ili privatnom sektoru i za svoj rad primaju naknadu u novcu ili naturi.

Nezaposleni su osobe koje zadovoljavaju sljedeća tri kriterija:

- a) u referentnom tjednu nisu obavljale nikakav posao za novac ili plaćanje u naturi
- b) u posljednja 4 tjedna prije anketiranja aktivno su tražile posao i
- c) ponuđeni posao mogle bi početi obavljati u iduća 2 tjedna.

Trenutno aktivno stanovništvo ili radna snaga jesu zaposlene i nezaposlene osobe razvrstane prema ekonomskoj aktivnosti u referentnom tjednu. Neaktivno stanovništvo su osobe do navršenih 15 godina i osobe u radno sposobnom stanovništvu koje nisu zaposlene ili nezaposlene.

Stopa zaposlenosti je postotni udio zaposlenih u radno sposobnom stanovništvu. Stopa nezaposlenosti je postotni udio nezaposlenih u aktivnom stanovništvu (radnoj snazi). (Državni zavod za statistiku, 2003. b)

Tablica 3: Ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih u HR 2008.-2017.

Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Ukupan broj zaposlenih u tis.	1555	1499	1432	1411	1395	1364	1342	1357	1390	1363
Broj nezaposlenih osoba	236000	263000	302000	305000	324000	345000	327000	306000	240000	188000
Stopa registrirane nezaposlenosti (%)	13,2	14,9	17,4	18,7	18,9	20,2	17,3	16,2	13,1	12,1

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. c)

Iz tablice 3 vidljivo je da je uvjerljivo najviše zaposlenih bilo u početnoj 2008. godini. Nakon 2008. godine dolazi do svjetske ekonomske krize koja je zahvatila i Hrvatsku što je rezultiralo smanjenjem broja zaposlenih u sljedećih 9 godina. Najmanja zaposlenost zabilježena je 2014. godine. Najviše nezaposlenih osoba zabilježeno je u 2013. godini dok je najmanja nezaposlenost bila u 2017. godini što je vjerojatno rezultat masovnog iseljavanja radno sposobnog stanovništva u ostale države članice EU.

Tablica 4: Bazni indeksi za ukupan broj zaposlenih u HR 2008.-2017.

Godina	Broj zaposlenih u tisućama	Indeks (2008. = 100)
2008.	1555	100
2009.	1449	93,18
2010.	1432	92,09
2011.	1411	90,73
2012.	1395	89,71
2013.	1364	87,71
2014.	1342	86,30
2015.	1357	87,27
2016.	1390	89,39
2017.	1363	87,66

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. c, obrada autora)

U nastavku će biti izračunati bazni indeksi za broj zaposlenih od 2008. do 2017. godine uz baznu zaposlenost iz 2008. godine.

$$I = \frac{Y_i}{Y_B} \cdot 100$$

$$I = \frac{1555}{1555} \cdot 100 = 100$$

$$I = \frac{1449}{1555} \cdot 100 = 93,18$$

$$I = \frac{1432}{1555} \cdot 100 = 92,09$$

$$I = \frac{1411}{1555} \cdot 100 = 90,73$$

$$I = \frac{1395}{1555} \cdot 100 = 89,71$$

$$I = \frac{1364}{1555} \cdot 100 = 87,71$$

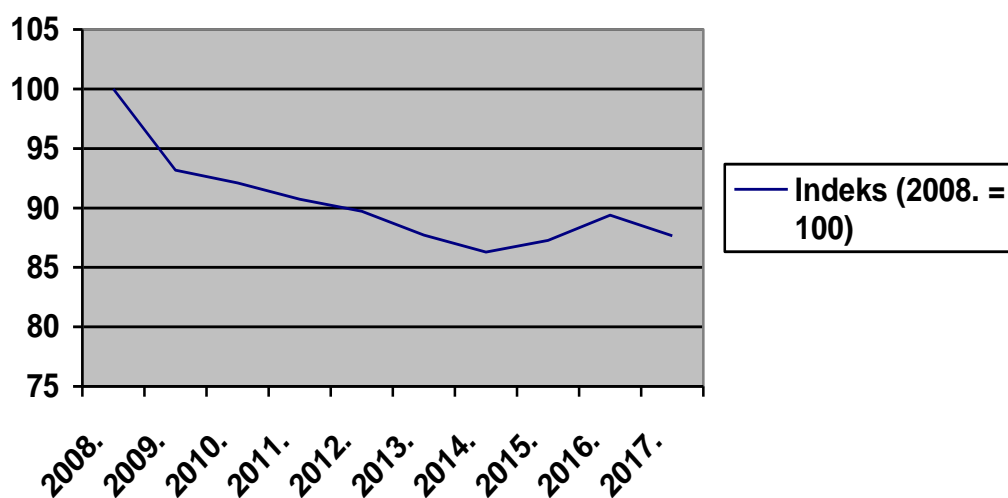
$$I = \frac{1342}{1555} \cdot 100 = 86,30$$

$$I = \frac{1357}{1555} \cdot 100 = 87,27$$

$$I = \frac{1390}{1555} \cdot 100 = 89,39$$

$$I = \frac{1363}{1555} \cdot 100 = 87,66$$

Grafikon 2: Bazni indeksi za ukupnu zaposlenost u HR 2008.-2017.

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. c, obrada autora)

U nastavku će biti izračunata postotna promjena indeksa po godinama u odnosu na početni indeks iz 2008. godine.

$$St = I - 100$$

$$St = 93,18 - 100 = - 6,82$$

$$St = 92,09 - 100 = - 7,91$$

$$St = 90,73 - 100 = - 9,27$$

$$St = 89,71 - 100 = - 10,29$$

$$St = 87,71 - 100 = - 12,29$$

$$St = 86,30 - 100 = - 13,70$$

$$St = 87,27 - 100 = - 12,73$$

$$St = 89,39 - 100 = - 10,61$$

$$St = 87,66 - 100 = - 12,34$$

Na temelju izračuna i grafičkog prikaza vidljivo je da je zaposlenost bila najveća u početnoj 2008. godini a najmanja u 2014. godini i to za 13,70% u odnosu na rekordnu 2008. godinu. Također je vidljivo da je zaposlenost bila u konstantnom padu od 2009. do 2015. godine. Najviše zabrinjava podatak da je u Hrvatskoj u 2017. godini 192 000 manje zaposlenih osoba u odnosu na 2008. godinu.

Tablica 5: Bazni indeksi za ukupan broj nezaposlenih 2008.-2017.

Godina	Broj nezaposlenih	Indeks (2008. = 100)
2008.	236000	100
2009.	263000	111,44
2010.	302000	127,97
2011.	305000	129,24
2012.	324000	137,29
2013.	345000	146,19
2014.	327000	138,56
2015.	306000	129,67
2016.	240000	101,70
2017.	188000	79,67

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. c, obrada autora)

U nastavku će biti izračunati bazni indeksi za broj nezaposlenih osoba od 2008. do 2017. godine uz baznu nezaposlenost iz 2008. godine.

$$I = \frac{Y_i}{Y_B} \cdot 100$$

$$I = \frac{236000}{236000} \cdot 100 = 100$$

$$I = \frac{263000}{236000} \cdot 100 = 111,44$$

$$I = \frac{302000}{236000} \cdot 100 = 127,97$$

$$I = \frac{305000}{236000} \cdot 100 = 129,24$$

$$I = \frac{324000}{236000} \cdot 100 = 137,29$$

$$I = \frac{345000}{236000} \cdot 100 = 146,19$$

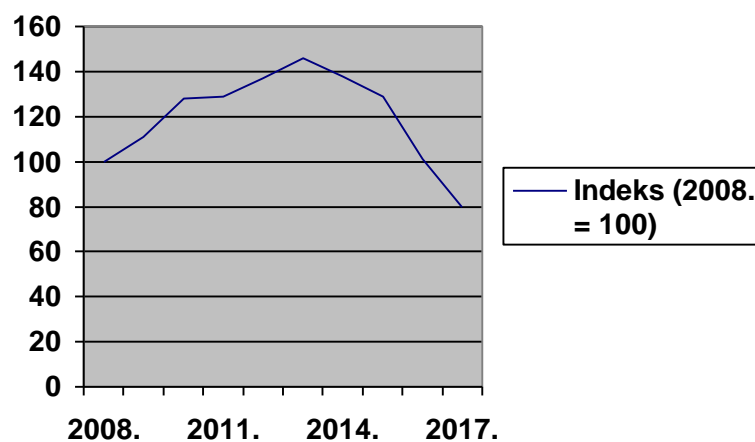
$$I = \frac{327000}{236000} \cdot 100 = 138,56$$

$$I = \frac{306000}{236000} \cdot 100 = 129,67$$

$$I = \frac{240000}{236000} \cdot 100 = 101,70$$

$$I = \frac{188000}{236000} \cdot 100 = 79,67$$

Grafikon 3: Bazni indeksi za broj nezaposlenih osoba u HR 2008.-2017.

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. c, obrada autora)

U nastavku će biti izračunata postotna promjena indeksa po godinama u odnosu na početni indeks iz 2008. godine.

$$St = I - 100$$

$$St = 111,44 - 100 = 11,44$$

$$St = 127,97 - 100 = 27,97$$

$$St = 129,24 - 100 = 29,24$$

$$St = 137,29 - 100 = 37,29$$

$$St = 146,19 - 100 = 46,19$$

$$St = 138,56 - 100 = 38,56$$

$$St = 129,67 - 100 = 29,67$$

$$St = 101,70 - 100 = 1,70$$

$$St = 79,67 - 100 = -20,33$$

Na temelju grafičkog prikaza vidljivo je da je nezaposlenost bila najmanja u 2017. godini i to za 20,33% u odnosu na početnu 2008. godinu. Najveća nezaposlenost zabilježena je u 2013. godini, veća za 46,19% u odnosu na početnu godinu. Također vidljivo je da se nezaposlenost povećavala od 2008. do 2013. godine a od 2013. do 2017. se smanjuje.

3.3. INOZEMNI DUG

Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond (MMF) uveli su početkom 2004. godine nov standard izvješćivanja o inozemnoj zaduženosti pojedinih zemalja kako bi se osigurala međunarodna usporedivost podataka o inozemnom dugu. Novi standard zasniva se na načelu bruto inozemnog duga. Inozemni dug prema bruto načelu jest stanje tekućih i bezuvjetnih obveza koje zahtijevaju plaćanje glavnice i/ili kamata koje dužnik rezident duguje nerezidentu u određenom trenutku. (HNB, 2006. b)

Vanjski dug, dakle, obuhvaća ukupnu zaduženost svih sektora prema inozemstvu. On obuhvaća vanjski dio javnog duga (duga države) i inozemnu zaduženost sektora kućanstva, poduzeća i stanovništva. Ukupni vanjski dug čine kratkoročni i dugoročni vanjski dug.

Dugoročni, pak, vanjski dug sastoji se: prvo, od javnog ili državnog vanjskog duga; drugo, privatnog vanjskog duga za koji jamči država i, treće, privatnog duga bez jamstva države. (Mihalj, 1999., 194.)

Tablica 6: Hrvatski inozemni dug 2008.-2017.

Godina	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014	2015.	2016.	2017.
Inozemni dug (u mil. EUR)	40.590	45.600	46.908	46.397	45.276	45.803	46.416	45.384	41.668	40.069
Inozemni dug (% BDP)	84,3	100,4	103,3	102,6	102,1	104,7	106,9	101,9	89,8	82,3
Inozemni dug (% izvoza robe i usluga)	204,6	277,5	262,6	244,7	235,4	244,1	235,9	211,4	182,9	159,8

Izvor : (HNB, 2018. c)

Iz tablice 6 vidljivo je da je hrvatski inozemni dug bio najveći u 2014. godini i iznosio je 106,9% hrvatskog bruto domaćeg proizvoda. Inozemni dug je konstantno rastao od početne 2008. godine do rekordne 2014. godine da bi na kraju promatranog razdoblja u 2017. godini praktički bio isti kao i u 2008. godini. Postotak inozemnog duga u odnosu na izvoz roba i usluga je kroz cijelo promatrano razdoblje veći od 150%. Iz ovih podataka možemo zaključiti da je Hrvatska prezadužena država.

Tablica 7: Bazni indeksi za inozemni dug Hrvatske 2008.-2017.

Godina	Inozemni dug (u mlrd. EUR)	Indeks (2008. = 100)
2008.	40.590	100
2009.	45.600	112,34
2010.	46.908	115,56
2011.	46.397	114,30
2012.	45.276	111,54
2013.	45.803	112,85
2014.	46.416	114,36
2015.	45.384	111,82
2016.	41.668	102,66
2017.	40.069	98,72

Izvor : (HNB, 2018. c, obrada autora)

U nastavku će biti izračunati bazni indeksi za inozemni dug po godinama uz bazni dug iz 2008. godine.

$$I = \frac{Y_i}{Y_B} \cdot 100$$

$$I = \frac{40590}{40590} \cdot 100 = 100$$

$$I = \frac{45600}{40590} \cdot 100 = 112,34$$

$$I = \frac{46908}{40590} \cdot 100 = 115,56$$

$$I = \frac{46397}{40590} \cdot 100 = 114,30$$

$$I = \frac{45276}{40590} \cdot 100 = 111,54$$

$$I = \frac{45803}{40590} \cdot 100 = 112,85$$

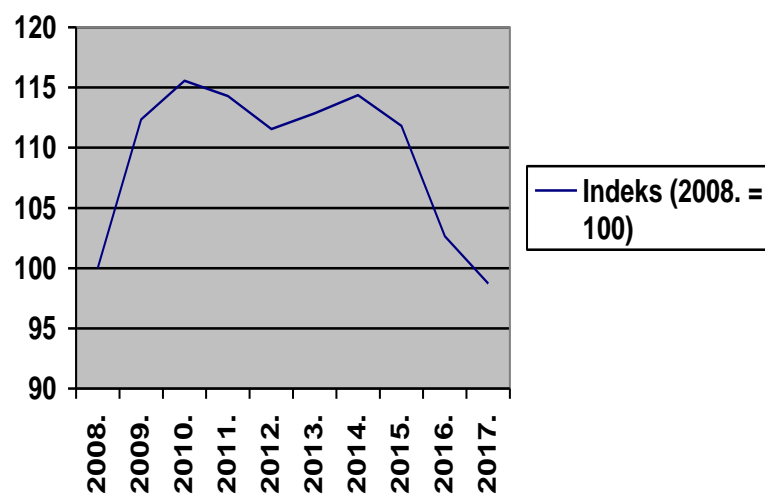
$$I = \frac{46416}{40590} \cdot 100 = 114,36$$

$$I = \frac{45384}{40590} \cdot 100 = 111,82$$

$$I = \frac{41668}{40590} \cdot 100 = 102,66$$

$$I = \frac{40069}{40590} \cdot 100 = 98,72$$

Grafikon 4: Bazni indeksi za inozemni dug Hrvatske 2008.-2017.

Izvor : (HNB, 2018. c, obrada autora)

U nastavku će biti izračunata postotna promjena indeksa po godinama u odnosu na početnu 2008. godinu.

$$St = I - 100$$

$$St = 112,34 - 100 = 12,34$$

$$St = 115,56 - 100 = 15,56$$

$$St = 114,30 - 100 = 14,30$$

$$St = 111,54 - 100 = 11,54$$

$$St = 112,85 - 100 = 12,85$$

$$St = 114,36 - 100 = 14,36$$

$$St = 111,82 - 100 = 11,82$$

$$St = 102,66 - 100 = 2,66$$

$$St = 98,72 - 100 = -1,28$$

Na temelju grafičkog prikaza vidljivo je da je hrvatski inozemni dug bio najveći u 2010. godini i to za 15,56% u odnosu na početnu 2008. godinu. Također je vidljivo da se dug zadnje tri godine smanjuje. Inozemni dug je najmanji u 2017. godini, za 1,28% manji nego na početku promatranog razdoblja u 2008. godini.

3.4. UVOZ I IZVOZ

Neto izvoz predstavlja razliku između izvoza i uvoza roba i usluga. Izvoz predstavlja prodane proizvode i usluge stranim državama, a uvoz kupljene proizvode i usluge iz inozemstva. Ako je izvoz veći od uvoza iskazuje se trgovački suficit i on povećava bruto domaći proizvod. Međutim, ako je izvoz manji od uvoza onda se iskazuje trgovački deficit i on smanjuje bruto domaći proizvod. (Sarić, 2014.)

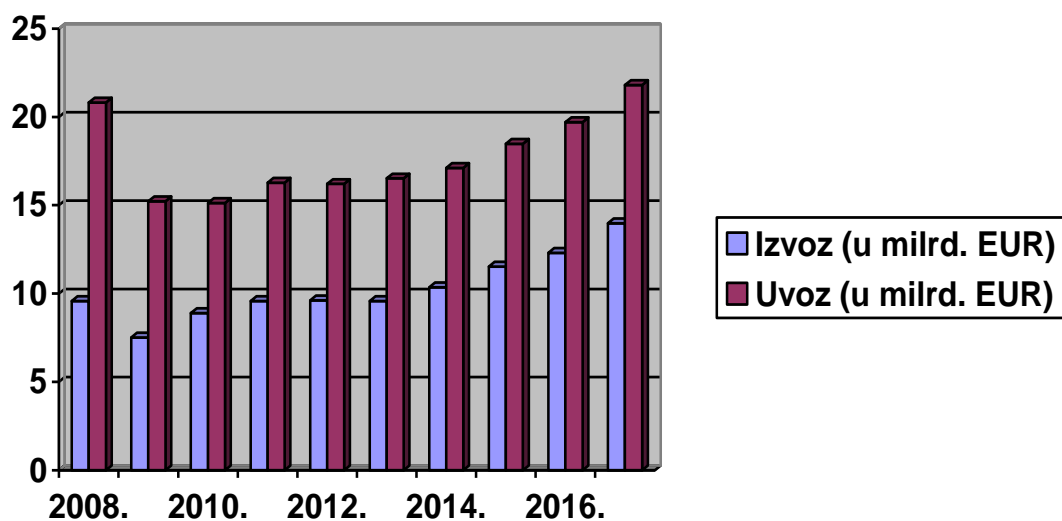
Izvoz, odnosno uvoz robe i usluga obavljen je kada je roba ocarinjena i kada je roba prešla carinsku crtu, odnosno kada je usluga pružena. Danom izvoza, odnosno uvoza robe, smatra se dan kada je roba ocarinjena.

Tablica 8: Robna razmjena HR sa inozemstvom 2008.-2017.

Godina	Izvoz (u tis eur)	Uvoz (u tis eur)	Saldo robne razmjene	Pokrivenost uvoza izvozom u %
2008.	9 585 134	20 817 147	-11 232 013	46,0
2009.	7 529 396	15 220 090	-7 690 694	49,5
2010.	8 905 242	15 137 011	-6 231 769	58,8
2011.	9 582 161	16 281 147	-6 698 986	58,9
2012.	9 628 468	16 215 896	-6 587 428	59,4
2013.	9 589 448	16 527 900	-6 938 451	58,1
2014.	10 368 782	17 129 405	-6 760 623	60,5
2015.	11 527 852	18 482 861	-6 955 009	62,4
2016.	12 316 569	19 711 866	-7 395 297	62,5
2017.	13 983 154	21 807 564	-7 824 410	64,1

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. d)

Grafikon 5: Robna razmjena HR sa inozemstvom 2008.-2017.

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. d)

Iz grafičkog prikaza vidljivo je da je u promatranom periodu od 2008. godine do 2017. godine uvoz proizvoda i usluga bio veći nego izvoz proizvoda i usluga u svim promatranim godinama. To znači da je Hrvatska u tom periodu ostvarila trgovački deficit.

Tablica 9: Bazni indeksi za hrvatski izvoz 2008.-2017.

Godina	Izvoz (u tis. EUR)	Indeks (2008. = 100)
2008.	9 585 134	100
2009.	7 529 396	78,56
2010.	8 905 242	92,91
2011.	9 582 161	99,97
2012.	9 628 468	100,46
2013.	9 589 448	100,05
2014.	10 368 782	108,18
2015.	11 527 852	120,27
2016.	12 316 569	128,50
2017.	13 983 154	145,89

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. d, obrada autora)

U nastavku će biti izračunati bazni indeksi za hrvatski izvoz od 2008. godine do 2013. godine uz bazni izvoz iz 2008. godine.

$$I = \frac{Y_i}{Y_B} \cdot 100$$

$$I = \frac{9585134}{9585134} \cdot 100 = 100$$

$$I = \frac{7529396}{9585134} \cdot 100 = 78,56$$

$$I = \frac{8905242}{9585134} \cdot 100 = 92,91$$

$$I = \frac{9582161}{9585134} \cdot 100 = 99,97$$

$$I = \frac{9628468}{9585134} \cdot 100 = 100,46$$

$$I = \frac{9589448}{9585134} \cdot 100 = 100,05$$

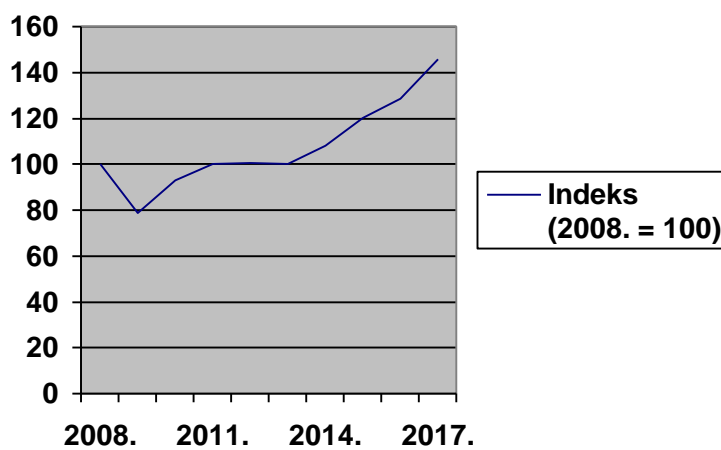
$$I = \frac{10368782}{9585134} \cdot 100 = 108,18$$

$$I = \frac{11527852}{9585134} \cdot 100 = 120,27$$

$$I = \frac{12316569}{9585134} \cdot 100 = 128,50$$

$$I = \frac{13983154}{9585134} \cdot 100 = 145,89$$

Grafikon 6: Bazni indeksi za hrvatski izvoz 2008.-2017.

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. d, obrada autora)

U nastavku će biti izračunata postotna promjena indeksa po godinama u odnosu na početnu 2008. godinu.

$$St = I - 100$$

$$St = 78,56 - 100 = - 21,44$$

$$St = 92,91 - 100 = - 7,09$$

$$St = 99,97 - 100 = - 0,03$$

$$St = 100,46 - 100 = 0,46$$

$$St = 100,05 - 100 = 0,05$$

$$St = 108,18 - 100 = 8,18$$

$$St = 120,27 - 100 = 20,27$$

$$St = 128,50 - 100 = 28,50$$

$$St = 145,89 - 100 = 45,89$$

Na temelju grafičkog prikaza vidljivo je da je hrvatski izvoz bio najveći u 2017. godini i to za 45,89% veći u odnosu na početnu 2008 godinu. Najmanji izvoz zabilježen je u 2009. godini, 21, 44% manji u odnosu na početnu 2008. godinu. U promatranom periodu hrvatski izvoz se povećava od 2012. godine pa sve do rekordne 2017. godine.

Tablica 10: Bazni indeksi za hrvatski uvoz 2008.-2017.

Godina	Uvoz (u tis EUR)	Indeks (2008. = 100)
2008.	20 817 147	100
2009.	15 220 090	73,12
2010.	15 137 011	72,72
2011.	16 281 147	78,22
2012.	16 215 896	77,90
2013.	16 527 900	79,40
2014.	17 129 405	82,29
2015.	18 482 861	88,79
2016.	19 711 866	94,70
2017.	21 807 564	104,76

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. d, obrada autora)

U nastavku će biti izračunati bazni indeksi za hrvatski uvoz od 2008. godine do 2017. godine uz bazni uvoz iz 2008. godine.

$$I = \frac{Y_i}{Y_B} \cdot 100$$

$$I = \frac{20817147}{20817147} \cdot 100 = 100$$

$$I = \frac{15220090}{20817147} \cdot 100 = 73,12$$

$$I = \frac{15137011}{20817147} \cdot 100 = 72,72$$

$$I = \frac{16281147}{20817147} \cdot 100 = 78,22$$

$$I = \frac{16215896}{20817147} \cdot 100 = 77,90$$

$$I = \frac{16527900}{20817147} \cdot 100 = 79,40$$

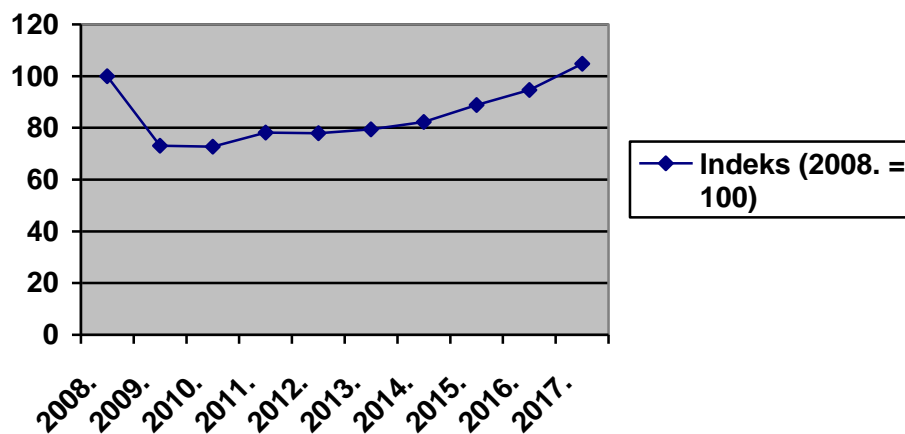
$$I = \frac{17129405}{20817147} \cdot 100 = 82,29$$

$$I = \frac{18482861}{20817147} \cdot 100 = 88,79$$

$$I = \frac{19711866}{20817147} \cdot 100 = 94,70$$

$$I = \frac{21807564}{20817147} \cdot 100 = 104,76$$

Grafikon 7: Bazni indeksi za hrvatski uvoz 2008.-2017.

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. d, obrada autora)

U nastavku će biti izračunata postotna promjena indeksa po godinama u odnosu na početnu 2008. godinu.

$$St = I - 100$$

$$St = 73,12 - 100 = -26,88$$

$$St = 72,72 - 100 = -27,28$$

$$St = 78,22 - 100 = -21,78$$

$$St = 77,90 - 100 = -22,10$$

$$St = 79,40 - 100 = -20,60$$

$$St = 82,29 - 100 = -17,71$$

$$St = 88,79 - 100 = -11,21$$

$$St = 94,70 - 100 = -5,30$$

$$St = 104,76 - 100 = 4,76$$

Na temelju grafičkog prikaza vidljivo je da je hrvatski uvoz u promatranom periodu bio najveći u 2017. godini, za 4,76% veći nego u početnoj 2008. godini. Najmanji uvoz zabilježen je u 2010. godini, 27,28% manji nego u početnoj 2008. godini. Također je vidljivo da je hrvatski uvoz bio manji u svim promatranim godinama u odnosu na početnu 2008. godinu osim u 2017. godini kada je ostvaren rekordan uvoz.

4. DRŽAVNE FINACIJE

Državne ili javne financije su financije koje utječu na životni standard svih građana određene države. Glavni prihodi javnih financija su porezi i trošarine koje plaćaju građani. Država te prihode koristi za održavanje i poboljšavanje javnih usluga i institucija kao što su školstvo, zdravstvo, policija i vojska. Najvažniji dokument odnosno akt kojim se određuju prihodi i rashodi države je državni proračun.

Državni proračun donosi Hrvatski sabor. Tri su glavne funkcije proračuna: prikazuje najvažnije ciljeve države u fiskalnoj godini, služi kao instrument kojim država utječe na ekonomsko stanje zemlje, služi kao sustav kontrole prikupljanja i trošenja proračunskih sredstava. (Ministarstvo financija, 2018. a)

4.1. DEFICIT I JAVNI DUG DO 2017.

Deficit je razlika ukupnih prihoda (prihodi od poslovanja i prihodi od prodaje nefinancijske imovine) i ukupnih rashoda (rashodi od poslovanja i rashodi za nabavu nefinancijske imovine). Naravno kada je ostvaren deficit rashodi poslovanja su veći od prihoda. Kada su prihodi veći od rashoda ostvaren je suficit. Kada država ima proračunski deficit država manjak prihoda mora nadoknaditi dizanjem kredita, prodajom državne imovine ili smanjenjem rashoda.

Javni dug je ukupni iznos nakupljenih državnih deficita. Kada državni rashodi premašuju državne prihode (i dovedu do godišnjeg deficita), dotična vlada mora posuditi novac ili podići poreze kako bi pokrila nedostatak. Državni javni dug stoga je ukupni iznos novca koji vlada duguje tijekom nekoliko godina. Paktom o stabilnosti i rastu vlade se obvezuju osigurati da im dugovanja ne premašuju 60 % BDP-a (ili da će ih nastaviti smanjivati do tog omjera odgovarajućom brzinom). (Europska Unija, 2018.)

Tablica 11: Prihodi i rashodi hrvatskog proračuna 2008.-2017.

Godina	Prihodi (u mlrd. HRK)	Rashodi (u mlrd. HRK)	Razlika prihoda i rashoda (u mlrd. HRK)
2008.	115,772	115,292	0,480
2009.	110,257	117,923	-7,666
2010.	112,578	119,079	-6,500
2011.	107,069	119,939	-12,869
2012.	109,558	118,729	-9,171
2013.	108,585	123,505	-14,920
2014.	114,734	127,546	-12,812
2015.	109.755	118,607	-8,851
2016.	116,848	120,237	-3,389
2017.	122,707	124,999	-2,292

Izvor : (Ministarstvo financija, 2018. b, obrada autora)

Iz tablice 11 vidljivo je da su prihodi hrvatskog proračuna manji od rashoda hrvatskog proračuna u svim promatranim godinama osim u početnoj 2008. godini kada su prihodi bili neznatno veći od rashoda. To znači da Hrvatska redovito ima deficit proračuna u zadnjih devet godina. Ukupni deficit hrvatskog proračuna od 2009. do 2017. godine je 77 milijardi kuna. Najveći deficit zabilježen je u 2013. godini i iznosio je skoro 15 milijardi kuna. Od 2013. do 2017. godine zabilježen je trend smanjenja deficita.

Tablica 12: Usporedba hrvatskog BDP-a i deficita hrvatskog proračuna

Godina	BDP (u mil. HRK)	Deficit (u mil. HRK)	Deficit kao postotak BDP-a
2008.	347.685	0.480	-
2009.	330.996	-7.666	2,31%
2010.	328.041	-6.500	1,98%
2011.	332.587	-12.869	3,86%
2012.	330.456	-9.171	2,77%
2013.	331.374	-14.920	4,51%
2014.	331.266	-12.812	3,87%
2015.	338.975	-8.851	2,62%
2016.	349.410	-3.389	0,97%
2017.	363.310	-2.292	0,64%

Izvor : (HNB, 2018. a, obrada autora)

Iz tablice 12 vidljivo je da je najveći deficit hrvatskog proračuna zabilježen u 2013. godini i iznosio je 4,51% hrvatskog BDP-a. Najmanji deficit bio je u 2017. godini kada je iznosio 0,64% hrvatskog BDP-a. Primjetan je i trend smanjenja deficita kao postotka BDP-a od 2013. do 2017. godine. U zadnje tri promatrane godine državni deficit je bio manji od 3% hrvatskog BDP-a. S obzirom da države koje žele biti dio eurozone moraju imati deficit manji od 3% BDP-a Hrvatska trenutno zadovoljava taj uvjet.

Tablica 13: Hrvatski BDP i javni dug

Godina	BDP (u mil. HRK)	Javni dug (u mil. HRK)	Javni dug kao postotak BDP-a
2008.	347.685	135.488	38,97%
2009.	330.996	159.895	48,31%
2010.	328.041	188.616	57,50%
2011.	332.587	212.827	64,00%
2012.	330.456	229.739	69,53%
2013.	331.374	266.623	80,49%
2014.	331.266	278.365	84,04%
2015.	338.975	284.202	83,85%
2016.	349.410	281.737	80,64%
2017.	363.310	283.313	77,99%

Izvor : (HNB, 2018. a, obrada autora)

Iz tablice 13 vidljivo je da Hrvatska ima problema sa javnim dugom. Najveći dug kao postotak BDP-a zabilježen je u 2014. godini i iznosio je velikih 84,04% BDP-a. Najmanji dug iznosio je 38,97% BDP-a i zabilježen je u početnoj 2008. godini. Hrvatski javni dug je na kraju promatranog razdoblja u 2017. godini bio veći za 39,02% BDP-a u odnosu na početnu 2008. godinu. Dobra je vijest da se javni dug ipak u zadnje tri promatrane godine smanjuje. Prema Paktu o stabilnosti i rastu države članice EMU ne smiju imati javni dug veći od 60% nacionalnog BDP-a što znači da je Hrvatska trenutno jako daleko od ulaska u eurozonu.

4.2. EUROPSKA PRORAČUNSKA PRAVILA

Europska unija je definirala proračunska pravila za države članice koje žele uvesti euro kao svoju službenu valutu. Ta pravila definirana su kroz Pakt o stabilnosti i rastu. Hrvatska je postavši punopravna članica EU prihvatila i pravila EU vezana uz proračun. Naime u hrvatskom ugovoru u pristupanju EU postoji i poglavlje u kojem se Hrvatska obvezuje da će uvesti euro kao svoju službenu valutu prvom mogućom prilikom kada zadovolji kriterije za uvođenje eura.

Pakt o stabilnosti i rastu dogovor je država članica EU vezan za fiskalnu politiku. Odnosi se na treću fazu Ekonomske i monetarne unije (EMU), odnosno na nepovratno fiksiranje tečajeva i uvođenje jedinstvene valute – eura. Počeo se primjenjivati 1. siječnja 1999. godine kako bi se osiguralo da države članice EMU održavaju fiskalnu disciplinu nakon uvođenja jedinstvene valute – eura. Države članice koje su uvele euro moraju održavati tzv. Maastrichtske kriterije konvergencije, a Pakt o stabilnosti i rastu osigurava njihovo provođenje. (Kesner –Škreb 2008., 83.)

Države moraju poštivati sljedeće fiskalne kriterije:

- Deficit proračuna opće države: udio proračunskog deficita opće države u bruto domaćem proizvodu (BDP) ne smije prelaziti 3% deficita s kraja prethodne financijske godine. Ako to nije moguće, dopušta se da deficit privremeno biti iznad (ali još uvijek blizu) razine od 3%.
- Državni dug: udio bruto duga opće države u BDP-u ne smije prijeći 60% BDP-a na kraju prethodne financijske godine. Ako nije tako, udio mora pokazivati tendenciju značajnog smanjivanja i zadovoljavajućom se dinamikom mora približavati referentnoj vrijednosti.

Pakt o stabilnosti i rastu daje mogućnost Vijeću da kazni svaku državu članicu koja ne poduzima odgovarajuće mjere da bi uklonila prekomjerni deficit (tzv. procedura prekomjernog deficita). Kaznene mjere u početku imaju oblik beskamatnog depozita koji se

može pretvoriti u globu ako se deficit ne korigira u roku dvije godine. No nema fiksnih pravila koja reguliraju ove kaznene mjere. One su uglavnom predmet subjektivne prosudbe Vijeća o uvjetima nastanaka prekomjernog deficita. (Kesner –Škreb 2008., 83.)

Države koje ne poštuju propisane fiskalne kriterije ulaze u proceduru prekomjernog proračunskog deficita.

Procedura prekomjernog proračunskog deficita (eng. Excessive deficit procedure, EDP) je akcija predviđena Ugovorom o Europskoj uniji, kasnije je još detaljnije obrađena u Paktu o stabilnosti i rastu, a odnosi se na mjere koje Europska unija poduzima prema državama članicama čije javne financije nisu u skladu s pravilima koja se odnose na veličinu proračunskog manjka i javnog duga. (Europski parlament, 2018.)

Procedura pri prekomjernom deficitu obuhvaća nekoliko koraka te u konačnici može rezultirati i sankcijama s ciljem da države članice EU-a stave pod kontrolu svoj proračunski deficit, što će omogućiti normalno funkcioniranje Ekonomske i monetarne unije. Sve države članice Europske unije šalju jasno propisane podatke o stanju svojih javnih financija Eurostatu, dva puta godišnje (do 1. travnja i do 1. listopada svake godine). Tri tjedna nakon tog roka i nakon provjere kvalitete podataka o proračunskom manjku i javnom dugu, Eurostat objavljuje relevantne podatke za sve države članice.

Da bi izbjegle bilo kakav oblik sankcija, države članice moraju imati zdrave javne financije, što se ogleda u tome da proračunski manjak nije veći od 3% BDP-a i da javni dug ne premašuje 60% BDP-a. Sljedeći koraci u proceduri su da Europska komisija izrađuje izvješća o prekoračenju referentnih vrijednosti za one države članice kod kojih je to slučaj, te daje preporuke za započinjanje procedure pri prekomjernom deficitu. Te se preporuke raspravljaju u relevantnim tijelima Vijeća EU i konačno ih usvaja Vijeće ministara, koje osim odluke o započinjanju EDP-a također daje i rokove u kojima države članice moraju ispraviti prekomjerne deficite. (Europski parlament, 2018.)

Za države članice izvan eurozone ne postoji mogućnost nametanja financijskih sankcija u slučaju nepoštivanja preporuka u okviru EDP-a. Međutim postoje neki drugi mehanizmi kao što je suspenzija korištenja sredstava fondova Europske unije. Primjer je Mađarska, kojoj je tijekom 2011. i 2012. godine zbog nepoduzimanja potrebnih mjera za smanjenje proračunskog manjka bio privremeno onemogućen pristup sredstvima strukturnih fondova EU. (Europski parlament, 2018.)

Hrvatska prema podacima iz tablice 12 u 2017. godini ima deficit proračuna 0,64% BDP-a što znači da zadovoljava fiskalni kriterij koji se odnosi na deficit proračuna. U 2013. godini Hrvatska je imala deficit proračuna veći od 3% BDP-a i zbog toga je Hrvatska 2014. godine ušla u proceduru prekomjernog proračunskog deficita. Preporuke Europske komisije bile su da se deficit proračuna mora smanjiti ispod 3% BDP-a do kraja 2016. godine. Hrvatska je uspjela smanjiti deficit proračuna ispod 3% BDP-a do kraja 2016. godine i zbog toga je sredinom 2017. godine izašla iz procedure prekomjernog proračunskog deficita.

Države članice izvan eurozone ne mogu dobiti financijsku kaznu za nepoštivanje fiskalnih kriterija tako da je Hrvatska ovaj put prošla bez sankcija. U budućnosti ako Hrvatska uvede euro kao svoju službenu valutu nepoštivanje fiskalnih kriterija moglo bi dovesti do financijskih sankcija.

4.3. ISPUNJENJE KRITERIJA IZ MAASTRICHTA

Ranije u ovom radu spomenuta su četiri kriterija iz Maastrichta koje moraju zadovoljiti sve članice EU koje žele uvesti euro kao svoju službenu valutu. U ovom poglavlju analizirati će se zadovoljava li Hrvatska te kriterije. Kriteriji su stabilnost cijena, državne financije, stabilnost tečaja i stabilnost dugoročnih kamatnih stopa.

Stabilnost cijena

Prema kriteriju stabilnosti cijena stopa inflacije u državi članici ne smije premašivati prosjek stopa inflacije triju članica EU-a koje bilježe najbolja ostvarenja stabilnosti cijena uvećan za 1,5 postotnih bodova. Sposobnost održavanja niske inflacije ključna je za uspješno sudjelovanje države u monetarnoj uniji jer bi se u slučaju ustrajno visokih stopa inflacije njezina konkurentnost u odnosu na ostale države članice smanjivala. Ipak, glavna motivacija za uvrštavanje stabilnosti cijena među kriterije nominalne konvergencije bila je potaknuti države članice da dokažu svoju usredotočenost na nisku inflaciju prije sudjelovanja u vođenju zajedničke monetarne politike.

Pravila EU-a ne određuju treba li kao najbolja ostvarenja stabilnosti cijena uzimati samo najniže pozitivne stope inflacije ili je u izračun potrebno uključiti i negativne stope inflacije ako se dogodi pad cijena. S obzirom na nepreciznu definiciju referentne vrijednosti Europska komisija i Europska središnja banka imaju određenu diskreciju pri odlučivanju o tome koje države članice imaju najbolja ostvarenja stabilnosti cijena, što izravno utječe i na odluku o tome koje države zadovoljavaju ovaj kriterij. (Vlada Republike Hrvatske, 2017. a)

Tablica 14: Godišnja stopa inflacije u Hrvatskoj

Godina	Stopa inflacije
2008.	2,9%
2009.	1,9%
2010.	1,8%
2011.	2,1%
2012.	4,7%
2013.	0,3%
2014.	-0,5%
2015.	-0,6%
2016.	0,2%
2017.	1,2%

Izvor : (Državni zavod za statistiku, 2018. e)

Iz tablice 14 vidljivo je da je najveća stopa inflacije zabilježena u 2012. godini i iznosila je 4,7% dok je najmanja inflacija bila u 2015. godini i iznosila je minus 0,6%. Također je vidljivo da Hrvatska u promatranom razdoblju nema inflaciju veću od 5% što znači da su cijene stabilne. Tijekom 2014. i 2015. godine zabilježena je negativna inflacija odnosno deflacija.

Udovoljava li Hrvatska kriteriju stabilnosti cijena? Prema državnom zavodu za statistiku godišnja stopa inflacije u Hrvatskoj je 1,2% u 2017. godini. Tri države članice EU sa najmanjom stopom inflacije u 2017. godini su Irska i Finska sa 0,5% i Danska sa 0,8% prema podacima Eurostata. S obzirom da država kandidatkinja za ulazak u EMU ne smije imati inflaciju veću od 1,5% od prosječne inflacije tri države članice EU sa najnižom stopom inflacije može se zaključiti da Hrvatska trenutno ispunjava kriterij stabilnosti cijena.

Državne financije

Drugi kriterij se odnosi na državne financije odnosno na deficit proračuna i javni dug. Sve države članice EMU moraju imati deficit proračuna manji od 3% BDP-a i javni dug manji od 60% BDP-a. Što se tiče deficita proračuna prema podacima iz tablice 12 Hrvatska zadovoljava taj uvjet jer je deficit proračuna ispod 3% BDP-a ali hrvatski javni dug je prema podacima iz tablice 13 krajem 2017. godine iznosio 78% BDP-a tako da Hrvatska djelomično ispunjava fiskalni kriterij.

S obzirom da je javni dug dosta veći od postavljene granice za ulazak u eurozonu teško je očekivati u skoroj budućnosti da će Hrvatska u potpunosti zadovoljavati ovaj kriterij. No treba spomenuti da prema pravnom okviru EU država može zadovoljiti fiskalni kriterij čak i ako dug premašuje 60% BDP-a ali uz uvjet da se dug smanjuje zadovoljavajućom brzinom. Može se zaključiti da Hrvatska trenutno ne ispunjava kriterij državnih financija zbog velikog javnog duga ali ako se javni dug bude smanjivao zadovoljavajućom brzinom EU može donesti odluku da Hrvatska ipak zadovoljava kriterij državnih financija.

Stabilnost tečaja

Da bi zadovoljila kriterij stabilnosti tečaja, država članica dužna je najmanje dvije godine provesti u tečajnom mehanizmu, a tijekom tog razdoblja ne smije doći do devalvacije središnjeg pariteta niti do velikih oscilacija tečaja oko središnjeg pariteta. Uspješnim sudjelovanjem u tečajnom mehanizmu država potvrđuje da je sposobna funkcionirati u uvjetima stabilnoga deviznog tečaja prema euru.

Da bi sudjelovanje u tečajnom mehanizmu bilo ocijenjeno uspješnim, država mora nominalni tečaj nacionalne valute održavati unutar standardnog raspona fluktuacija od $\pm 15\%$ oko središnjeg pariteta prema euru. Države sudionice mehanizma u pravilu bi devizne tečajeve trebale održavati vrlo blizu središnjeg pariteta unatoč širokim granicama fluktuacija. (Vlada Republike Hrvatske, 2017. b)

Tablica 15: Fluktucija nominalnoga deviznog tečaja kune prema euru u odnosu na prosječnu vrijednost u dvogodišnjem razdoblju.

Godina	Stabilnost tečaja, raspon fluktucija
2008.	2,2%
2009.	2,7%
2010.	2,2%
2011.	2,4%
2012.	1,6%
2013.	1,7%
2014.	1,6%
2015.	1,3%
2016.	1,7%

Izvor: (HNB, 2017. d)

Iz tablice 15 vidljivo je da je fluktucija kune prema euru najveća u 2009. godini i iznosi 2,7%, najmanja fluktucija zabilježena je u 2015. godini i iznosi 1,3%. Na temelju ovih podataka možemo zaključiti da je u promatranom razdoblju tečaj kune u odnosu na euro stabilan.

Zadovoljava li Hrvatska kriterij stabilnosti tečaja? Države koje žele uvesti euro moraju održavati nominalni tečaj nacionalne valute unutar standardnog raspona fluktucije od $\pm 15\%$ oko središnjeg pariteta prema euru. Prema podacima iz tablice 15 hrvatska nacionalna valuta kuna je od 2008. do 2016. godine imala veoma malu fluktuciju u odnosu na euro, fluktucija je bila unutar zadane granice od $\pm 15\%$ oko središnjeg pariteta prema euru. Jedan od razloga zašto je tečaj kune praktički fiksiran za euro je velika zaduženost hrvatskih građana i gospodarstva u kreditima sa valutnom klauzulom vezanom za eure. Hrvatska trenutno zadovoljava kriterij stabilnosti tečaja i vjerojatno će ga zadovoljavati i u budućnosti jer zbog velikog broja kredita sa valutnom klauzulom vezanom za eure Hrvatska narodna banka ne smije devalvirati kunu.

Stabilnost dugoročnih kamatnih stopa

Kriterij dugoročnih kamatnih stopa propisuje da prinos na dugoročne državne obveznice izdane u nacionalnoj valuti ne smije premašivati referentnu vrijednost koja je jednaka prosjeku prinosa na obveznice triju država članica koje bilježe najbolja ostvarenja stabilnosti cijena uvećanom za 2 postotna boda. Ovaj je kriterij određen zato što kamatna stopa koju država plaća na javni dug pokazuje kako financijska tržišta ocjenjuju njezine makroekonomske fundamente i ostvareni stupanj nominalne konvergencije. (Vlada Republike Hrvatske, 2017. b)

Tablica 16: Dugoročne kamatne stope na hrvatske obveznice

Godina	Dugoročne kamatne stope, %	Procijenjena referentna vrijednost, %
2008.	6,0	6,2
2009.	7,8	6,0
2010.	6,3	7,7
2011.	6,5	7,7
2012.	6,1	5,1
2013.	4,7	6,0
2014.	4,1	4,8
2015.	3,6	3,9
2016.	3,5	3,8

Izvor : (Vlada Republike Hrvatske, 2017. c)

Iz tablice 16 vidljivo je da su dugoročne kamatne stope na hrvatske obveznice najveće u 2009. godini i iznose 7,8%. Najmanja zabilježena vrijednost dugoročnih kamatnih stopa iznosila je 3,5% u 2017. godini. Također je vidljivo da su dugoročne kamatne stope na hrvatske obveznice jedino u 2009. i 2012. godini bile iznad procijenjene referentne vrijednosti.

S obzirom na podatke iz tablice 16 može se zaključiti da Hrvatska kroz promatrani period od 2008. do 2016. godine većinom zadovoljava kriterij dugoročnih kamatnih stopa. Jedino je u 2009. i 2012. zabilježeno odstupanje od procijenjenih referentnih vrijednosti.

5. ZAKLJUČAK

Ugovorom o pristupanju Europskoj uniji Republika Hrvatska obvezala se da će uvesti euro kao svoju službenu valutu. Države članice Europske unije koje žele uvesti euro kao svoju službenu valutu moraju zadovoljiti kriterije iz Maastrichta. Kriteriji su stabilnost cijena, državne financije, stabilnost tečaja i stabilnost dugoročnih kamatnih stopa. Prilikom ulaska u Europsku uniju 2013. godine Hrvatska nije zadovoljavala tražene kriterije za uvođenje eura tako da je uvođenje eura odgođeno dok Hrvatska ne zadovolji sve kriterije.

Danas u 2018. godini prema podacima iz ovog rada Hrvatska trenutno zadovoljava tri od četiri kriterija za uvođenje eura. Kriteriji koje Hrvatska zadovoljava su stabilnost cijena, stabilnost tečaja i stabilnost dugoročnih kamatnih stopa. Hrvatska ne zadovoljava kriterij državnih financija zbog velikog javnog duga koji iznosi 78% BDP-a krajem 2017. godine.

Iako Hrvatska formalno ne zadovoljava kriterij državnih financija zbog javnog duga koji prelazi dopuštenu razinu od 60% BDP-a prema pravnom okviru Europske unije, države čiji se javni dug smanjuje mogu zadovoljiti kriterij državnih financija čak iako im je javni dug veći od 60% BDP-a.

Treba spomenuti i da Hrvatska unatoč tome što ima stabilnu valutu tehnički još uvijek ne zadovoljava kriterij stabilnosti tečaja jer svaka država članica mora sudjelovati u tečajnom mehanizmu koji traje dvije godine. Tijekom tog perioda tečaj kune i eura treba se kretati u dogovorenim granicama. Hrvatska još nije ušla u tečajni mehanizam ali za očekivati je da tu ne bi trebalo biti problema u budućnosti jer je kuna stabilna valuta.

Iz svega navedenoga može se zaključiti da Hrvatska neće u bližoj budućnosti uvesti euro kao svoju službenu valutu. Da bi se to dogodilo Hrvatska mora smanjiti svoj javni dug i započeti sudjelovanje u tečajnom mehanizmu koji traje dvije godine.

LITERATURA

KNJIGE

1. Kesner-Škreb, M., Kriteriji konvergencije Financijska teorija i praksa 2006.
2. Kesner-Škreb, M., Pakt o stabilnosti i rastu Financijska teorija i praksa 2008.
3. Mihalj, P., Dugovi zemalja u tranziciji, Polit. misao, Vol XXXVI, 1999.
4. Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D., Ekonomija, petnaesto izdanje, Zagreb, 2000.

PUBLIKACIJE

Faulend, M., et al., Kriteriji europske unije s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije – Gdje je Hrvatska? Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2005.

OSTALI IZVORI

Europska središnja banka: Ugovor iz Maastrichta, https://www.ecb.europa.eu/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.hr.html (10.06.2018.)

Hrvatska narodna banka: Glavni makroekonomski indikatori, <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori> (12.06.2018.)

Državni zavod za statistiku: Zaposlenost, www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/.../06_124_met.pdf (14.06.2018.)

Državni zavod za statistiku: Hrvatska u brojkama, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/CroInFig/croinfig_2017.pdf (14.06.2018.)

Hrvatska narodna banka: Analiza inozemne zaduženosti Republike Hrvatske,
www.hnb.hr/.../h-analiza-inozemne-zaduzenosti-rh.pdf (15.06.2018.)

Državni zavod za statistiku: Statistički ljetopis,
https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2017/sljh2017.pdf (16.06.2018.)

Ministarstvo financija: Proračun, <http://www.mfin.hr/hr/proracun> (17.06.2018.)

Europska komisija: Ekonomska i monetarna unija i euro,
file:///C:/Documents%20and%20Settings/Win%20%20XP/My%20Documents/Downloads/economic_and_monetary_union_and_the_euro_hr.pdf (18.06.2018.)

Europski parlament: Procedura prekomjernog proračunskog deficita,
http://www.europarl.europa.eu/croatia/hr/za-medije/press_releases/2014/deficit.html
(18.06.2018.)

Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka: Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj,
<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2017/10%20listopad/30%20listopada/Strategija%20za%20uvo%C4%91enje%20eura%20kao%20sluz%CC%8Cbene%20valute%20u%20Hrvatskoj.pdf> (15.06.2018.)

Državni zavod za statistiku: Stopa inflacije, <https://www.dzs.hr/app/rss/stopa-inflacije.html>
(16.06.2018.)

Eurostat: Statistike državnih financija, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_finance_statistics/hr (17.06.2018.)

Sarić B. : Uvoz i izvoz,
http://www.effect.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=1311%3Abruto-domai-proizvod&Itemid=106 (15.06.2018.)

POPIS KRATICA

BDP – bruto domaći proizvod

EDP – procedura prekomjernog proračunskog deficita

EMU – ekonomska i monetarna unija

ERM – eng. Exchange-rate mechanism,

ESB – Europska središnja banka

EU – Europska unija

HNB – Hrvatska narodna banka

POPIS PRILOGA

Popis tablica:

Tablica 1: Kretanje hrvatskog bruto domaćeg proizvoda 2008.-2017.....	7
Tablica 2 : Bazni indeksi za bruto domaći proizvod 2008.-2017.	8
Tablica 3: Ukupan broj zaposlenih i nezaposlenih u HR 2008.-2017.	11
Tablica 4: Bazni indeksi za ukupan broj zaposlenih u HR 2008.-2017.....	12
Tablica 5: Bazni indeksi za ukupan broj nezaposlenih 2008.-2017.....	15
Tablica 6: Hrvatski inozemni dug 2008.-2017.	18
Tablica 7: Bazni indeksi za inozemni dug Hrvatske 2008.-2017.	19
Tablica 8: Robna razmjena HR sa inozemstvom 2008.-2017.	22
Tablica 9: Bazni indeksi za hrvatski izvoz 2008.-2017.....	23
Tablica 10: Bazni indeksi za hrvatski uvoz 2008.-2017.....	26
Tablica 11: Prihodi i rashodi hrvatskog proračuna 2008.-2017.	30
Tablica 12: Usporedba hrvatskog BDP-a i deficita hrvatskog proračuna	31
Tablica 13: Hrvatski BDP i javni dug	32
Tablica 14: Godišnja stopa inflacije u Hrvatskoj	37
Tablica 15: Fluktuacija nominalnoga deviznog tečaja kune prema euru u odnosu na prosječnu vrijednost u dvogodišnjem razdoblju.	39
Tablica 16: Dugoročne kamatne stope na hrvatske obveznice.....	40

Popis grafikona:

Grafikon 1: Bazni indeksi za hrvatski bruto domaći proizvod 2008.-2017.....	9
Grafikon 2: Bazni indeksi za ukupnu zaposlenost u HR 2008.-2017.....	13
Grafikon 3: Bazni indeksi za broj nezaposlenih osoba u HR 2008.-2017.	16
Grafikon 4: Bazni indeksi za inozemni dug Hrvatske 2008.-2017.	20

Grafikon 5: Robna razmjena HR sa inozemstvom 2008.-2017.....	22
Grafikon 6: Bazni indeksi za hrvatski izvoz 2008.-2017.	24
Grafikon 7: Bazni indeksi za hrvatski uvoz 2008.-2017.	27